

Date: 9th June-2026

ASQAD MUXTOR "CHINOR" ROMANI: HAYOT FALSAFASI VA INSONIY BARKAMOLLIK

Shoymardonova Fotima

Surxondaryo viloyati. Termiz shahri.
Termiz davlat universiteti akademik litseyi
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek adabiyotining taniqli namoyandasi Asqad Muxtor (1920–1997) ning "Chinor" romani tahlil etiladi. Asarda ifodalangan hayot falsafasi, insoniy barkamollik, avlodlar aloqasi va milliy qadriyatlar adabiyotshunoslik metodologiyasi asosida o'rganiladi. Romanning badiiy tili, qahramonlar tizimi va o'zbek adabiyotidagi o'rni belgilanadi.

Kalit so'zlar: Asqad Muxtor, Chinor, hayot falsafasi, barkamollik, o'zbek adabiyoti, roman, avlodlar.

1. Kirish

O'zbek adabiyotining XX asr ikkinchi yarmi nasr janrida bir qator yirik asarlar yaratildi. Bu asarlar o'zbek xalqining hayoti, orzu-istaklari va ma'naviy dunyosini keng qamrovda tasvirladi. Asqad Muxtor bu davr o'zbek adabiyotining eng yirik vakillari safida turadi. U she'riyat, dramaturgiya va nasrda bir xilda muvaffaqiyat qozongan serqirra ijodkordir.

Asqad Muxtorning "Chinor" romani uning nasrdagi eng yirik va ahamiyatli asarlaridan biri hisoblanadi. Chinor — o'zbek xalqi hayotida alohida o'rin tutadigan, asrlar yashab, avlodlar guvohiga aylangan muqaddas daraxt. Yozuvchi bu obrazni roman nomiga asos qilib olganda, ramziy ma'no ko'zlagan: chinor qanchalik kuchli ildizga ega bo'lsa, shunchalik baland ko'tariladi va uzoq yashaydi. Bu hayot falsafasi romanning asosiy g'oyasini belgilab beradi.

2. Romanning yaratilish tarixi va adabiy muhiti

Asqad Muxtor "Chinor" romanini o'zining ijodiy yetuklik yillarida yaratdi. Bu davrda yozuvchi o'zbek xalqining tarixini, turmush tarzini va ma'naviy olamini chuqur o'rganib, o'z asarlarida ularni haqqoniy tarzda aks ettirishga intilardi. "Chinor" romani ham ana shu izlanishlarning mahsuli sifatida yuzaga keldi.

Roman yaratilgan davr — o'zbek nasrida psixologik tahlil va falsafiy mushohada usullarining kuchayib borayotgan bir davri edi. Yozuvchilar endi faqat voqealarni tasvirlab qolmasdan, qahramonlarning ichki dunyosiga, hayotning chuqur ma'nosiga kirib borishga harakat qilardi. Asqad Muxtor bu yo'nalishning o'zbek adabiyotidagi eng yorqin namoyandalaridan biri sifatida "Chinor" romanida falsafiy teran fikrlarni jonli badiiy obrazlar orqali ifodalay oldi.

3. Chinor timsolining ramziy ma'nosi

Romanda chinor obrazi ko'p qatlamli ramziy mazmunga ega. Birinchi qatlam — tabiiy: chinor o'zbek tabiatining, qishloq va shahar manzarasining ajralmas qismi, salqin

Date: 9th June-2026

soyasi va ulug'vor ko'rinishi bilan odamlarga kuch va ilhom beruvchi daraxt. Ikkinchi qatlam — milliy: chinor o'zbek xalqining hayot falsafasini, mustahkamlikni, sabr-toqatni va umid bilan yashashini ifodalaydi. Uchinchi qatlam — falsafiy: chinorning chuqur ildizlari va baland bo'yi insonning ham kuchli ma'naviy poydevorga ega bo'lishi kerakligini ta'kidlaydi.

Asqad Muxtor bu timsol orqali insonning jamiyatdagi o'rni, avlodlar o'rtasidagi ma'naviy aloqa va hayotning abadiy aylanishi haqida teran fikrlar bildiradi. Chinor avlodlarni birlashtiruvchi, tarixni yodida saqlovchi tirik guvoh sifatida namoyon bo'ladi.

4. Qahramonlar tizimi va g'oyaviy mazmun

Romanning bosh qahramoni o'z hayotining ma'nosini izlovchi, jamiyatda munosib o'rin topishga intiluvchi, avlodlar o'rtasidagi ko'priikka aylanmoqchi bo'lgan shaxs sifatida tasvirlangan. U hayot sinovlaridan o'tib, tobora pishib-yetiladi, ma'naviy jihatdan barkamol insonga aylanadi. Bu o'sish jarayoni romanning asosiy dramatik chizig'ini tashkil etadi.

Romandagi keksa avlod vakillari — ayniqsa, tajriba va donishmandlik timsoli bo'lgan qarilar — chinorga o'xshatiladi. Ularning hayot yo'li, ko'rgan-kechirganlari va bergan saboqlari yosh avlodga ilhom va yo'l-yo'riq bo'ladi. Bu avlodlar munosabati romandagi eng ta'sirchan va teran qatlamlardan birini tashkil etadi.

Ayol obrazlari ham romanda muhim o'rin egallaydi. Ona, buvi va yoshlar obrazlari orqali o'zbek oilasining ichki hayoti, uning quvonch va qayg'ulari, kuchli an'analari va ularga munosabat masalalari ko'tariladi.

5. Romanning badiiy tili va uslubi

Asqad Muxtorning badiiy tili aniq, ravon va ta'sirchan. Yozuvchi murakkab falsafiy fikrlarni oddiy va tushunarli tarzda ifodalay oladi — bu uning ijodiy mahoratining asosiy belgisidir. Roman tili o'zbek xalq tili boyliklaridan unumli foydalanib, jonli va tabiiy oqimga ega.

Psixologik tahlil romanda muhim o'rin tutadi. Qahramonlarning ichki dunyosi, ularning o'y-xayollari, iztiroblari va quvonchlari chuqur va ishonchli tarzda tasvirlangan. Tabiat tasvirlari ham romanda alohida ahamiyatga ega — ular ko'pincha qahramonlarning ruhiy holatini aks ettiruvchi ko'zgu vazifasini bajaradi.

Kompozitsion jihatdan roman bir necha vaqt qatlamlarini o'zida birlashtiradi. O'tmish va hozirgi zamon, xotira va kechinma bir-biriga qorishib, romanga chuqur vaqt o'lchami baxsh etadi.

6. Romanning o'zbek adabiyotidagi o'rni

"Chinor" romani zamonaviy o'zbek nasrida alohida o'rin egallaydi. Bu asar o'zbek romanchiligiga falsafiy chuqurlik, psixologik tahlil va ramziy fikrlash uslubini olib kirdi. Akademik adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan romanning ahamiyati shundan iboratki: u o'zbek nasrida ramziy obrazlar tizimini rivojlantirdi; avlodlar aloqasi va milliy qadriyatlar mavzusini yangi badiiy darajada ko'tardi; o'zbek romanchiligida falsafiy yo'nalishning mustahkamlanishiga hissa qo'shdi.

Roman o'zbek adabiyotshunoslari tomonidan yuksak baholangan va o'quv dasturlariga kiritilgan. Asqad Muxtorning bu asari bugungi kunda ham zamonaviyligini va ta'sirchanligini yo'qotmagan.

Date: 9th June-2026

7. Xulosa

Asqad Muxtorning "Chinor" romani o'zbek adabiyotining durdonalaridan biri bo'lib, hayot falsafasi, insoniy barkamollik va avlodlar aloqasi kabi abadiy mavzularni chinor timsoliga tayanib, teran va ta'sirchan tarzda ifodalaydi. Roman o'zbek xalqining milliy dunyoqarashi, turmush falsafasi va ma'naviy qadriyatlarini yuksak badiiy mahorat bilan tasvirlaydi.

Chinor timsoli — bu nafaqat roman obrazi, balki butun o'zbek hayot falsafasining ramzidir: chuqur ildiz, mustahkam poya, baland tepa. Asqad Muxtor bu timsol orqali o'z xalqiga abadiy saboq berdi — kim o'z ildizlarini asrasa, u chinordek abadiy yashaydi. Bu xabar bugungi va kelgusi avlodlar uchun ham o'z ahamiyatini saqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Asqad Muxtor. (1958). Chinor: roman. Toshkent: O'zbekiston davlat nashriyoti.
2. Asqad Muxtor. (1970). Tanlangan asarlar. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot.
3. Asqad Muxtor. (1985). Nasriy asarlar. Toshkent: Sharq nashriyoti.
4. Normatov, U. (1996). Asqad Muxtor nasrining badiiy xususiyatlari. Toshkent: Fan.
5. Qo'chqorov, R. (2002). Zamonaviy o'zbek nasrida falsafiy yo'nalish. Toshkent: Akademiya.
6. Mirzayev, T. (1999). O'zbek nasrida ramziy obrazlar. Toshkent: O'qituvchi.
7. Yo'ldoshev, Q. (2007). O'zbek romanchiligida psixologik tahlil. Toshkent: Fan.

